

Mikołaj Leonieni

Naprawienie szkody przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary na ile nowej kodyfikacji karnej

Palestra 14/5(149), 53-64

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Naprawienie szkody przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary na tle nowej kodyfikacji karnej

I

Zarówno w nauce prawa karnego, jak i w ustawodawstwie wielu krajów przywiązuje się duże kryminalno-polityczne znaczenie do obowiązku skazanego naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody.¹

Obowiązek ten występuje w różnej postaci.^{1a} W niektórych ustawach występuje on jako rodzaj kary zasadniczej lub dodatkowej (np. w k.k. RSFR z 1961 r. — art. 22²). W innych znowu ustawach obowiązek naprawienia tej szkody wkłada się na warunkowo skazanego (np. w k.k. jugosłowiańskim w red. ustawy z 1959 r. — art. 49; w k.k. czechosłowackim z 1962 r. — § 59; w k.k. NRD z 1968 r. — § 33; w k.k. szwajcarskim z 1937 r. w red. ustawy z 1950 r. — art. 41 pkt 1). To ostatnie stanowisko zajmował również nasz k.k. z 1932 r. (art. 62 § 2) oraz zajmuje nadal nowy k.k. PRL z 1969 r. (art. 75 § 2 pkt 1 i art. 75 § 3).³

Obowiązek warunkowo skazanego naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody spełnia w prawie karnym niemałą rolę z punktu widzenia założeń i zadań racjonalnej polityki kryminalnej.⁴ Wielu znawców prawa karnego podkreśla, że należyta realizacja powyższego obowiązku łagodzi lub nawet zaspokaja w pokrzywdzonym poczucie doznanej krzywdy, przeciwdziała pojmowaniu warunkowego skazania jako rodzaju uniewinnienia lub faktycznej bezkarności, a poza tym wpływa pozytywnie

¹ Por. V. Schwander: Das schweizerische Strafgesetzbuch, Zurich 1952, s. 148. Por. M. Cieślak: O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary, NP nr 2/69, s. 211. Por. N. A. Bielajew: Celi nakazanja i sriedstwa ich dostiżenija, Leningrad 1963, s. 61. Por. W. G. Smirnow, M. D. Szargorodski (w zbior. pracy): 40 let sowietskogo prawa, Leningrad 1957, s. 553.

^{1a} O funkcjach kary (w tym również o obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody) w rozwoju historycznym prawa karnego — por. B. Wróblewski: Penologia — Socjologia kar, t. II, Wilno 1926, s. 12 i n.

² N. D. Durmanow: Sowietskij ugołownyj zakon, Moskwa 1967, s. 129, 146. Por. M. D. Szargorodski, N. A. Bielajew: Kommentarij k ugołownomu kodeksu RSFSR 1960 g., Leningrad 1962, s. 62, 63.

³ W dalszych uwagach oznaczamy wydane w 1969 r.: kodeks karny — jako „nowy k.k.”; kodeks postępowania karnego — jako „nowy k.p.k.” lub „k.p.k. z 1969 r.”, a kodeks karny wykonawczy — jako „k.k.w.”.

⁴ Niektóre k.k. (np. NRD z 1968 r.) łączą *expressis verbis* zobowiązanie warunkowo skazanego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody z dążeniem do zwiększenia skuteczności orzeczonego warunkowego zawieszenia wykonania kary.

na innych obywateli i zwiększa w następstwie społeczną efektywność instytucji warunkowego skazania, powodując osiągnięcie nieodzownych celów kary⁵

Jednakże sądy, które dość często skazują warunkowo, stosunkowo rzadko zobowiązują skazanego do naprawienia wyrządzonej przezeń szkody. Na ten fakt zwrócił uwagę Sąd Najwyższy m.in. w wytycznych Calej Izby Karnej z dnia 16 października 1957 r. stwierdzając, co następuje: „Przy stosowaniu warunkowego zawieszenia wykonania kary sądy powinny (...) rozważyć zawsze celowość włożenia na skazanego obowiązku całkowitego lub częściowego wynagrodzenia szkody wyrządzonej przypisanym mu przestępstwem. Przepis bowiem art. 62 § 2 k.k., który w praktyce niemal zupełnie wyszedł z użycia, stanowi skuteczny środek w zakresie racjonalnej polityki kryminalnej (...)”⁶ W literaturze prawa karnego również podnoszono niesłuszne pomijanie stosowania powołanej instytucji w praktyce sądowej.^{6a} W ostatnich np. latach liczba osób zobowiązanych do naprawienia omawianej szkody nie przekroczyła 0,5% w stosunku do ogółu warunkowo skazanych.⁷

Analiza spraw karnych i danych statystyki sądowej wykazuje, że sądy wkładały ten obowiązek głównie na warunkowo skazanych za przestępstwa przeciwko ciału i zdrowiu, za złośliwe uchylanie się od wykonania obowiązku alimentacyjnego, za zamachy przeciwko mieniu osobistemu i indywidualnemu oraz w sprawach o karalny niedobór czy niegospodarność. W nauce analizowano powody zbyt rzadkiego stosowania w praktyce omawianego obowiązku naprawienia szkody, podkreślając m. in. niezupełnie trafną redakcję przepisu art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. i postulując jego zmianę.³ Postulaty te były widocznie rozważane przy opracowaniu norm nowego k.k. i k.p.k., gdyż zostały w pewnym zakresie w kodeksach tych uwzględnione, co dodatkowo wpłynie na dalszy rozwój praktyki sądowej.

⁵ Por. np.: J.T.S. King: *The probation service*, 1958; R.M. Jackson: *The machinery of justice in England*, Cambridge 1942, s. 161—168; B. Widmer: *Der bedingte Straferlass*, Lungern 1946; V. Schwander: *op. cit.*, s. 146—153; T. Sellin: *The protective code — A swedish proposal*, Sztokholm 1947; H. Donnedieu de Vabres: *Precis de droit criminel*, Paryż 1946, s. 638 i n.; F.V. Liszt: *Bedingte Verurteilung und bedingte Begnadigung* (Sonderabdruck aus der Vergleichenden Darstellung der deutschen und ausländischen Strafrechts, Allg. Teil., Bd. III, Berlin, s. 73—75); J. Sliwowski: *Filozoficzno-prawne znaczenie art. 62 § 2 polskiego k.k.*, „Palestra” z 1934 r., s. 224—239; J. Jamontt, E.S. Rappaport: *Kodeks karny — Komentarz*, Warszawa 1936, s. 368; J. Makarewicz: *Kodeks karny z komentarzem*, wyd. V, Lwów 1938, s. 231; M. Leonieni: *Warunkowe zawieszenie wykonania kary — Podstawy stosowania*, Warszawa 1961, s. 151 i n.; tenże: *Wynagrodzenie szkody przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary*, NP nr 7—8/63, s. 763—776.

⁶ Por. OSN z 1958 r., nr 1.

^{6a} Por. np.: J. Bafia: *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w statystyce sądowej*, NP 3/58; M. Biliński: *Przepis art. 62 § 2 k.k. może i powinien być stosowany*, NP nr 4/59; Z. Łukasiewicz: *Spoleczne znaczenie warunkowego zawieszenia wykonania kary*, „Przegląd Zagadnień Socjalnych” nr 3/58; M. Leonieni: *Wynagrodzenie wyrządzonej szkody a warunkowe skazanie*, NP nr 12/58; tenże: *op. cit.*, w przyp. 5. W okresie międzywojennym por. np.: M. Kulesza, J. Sliwowski: *Ustawowy a sędziowski wymiar kary*, Warszawa 1936, s. 28, 43—65; B. Wróblewski, W. Swida: *Sędziowski wymiar kary w Rzeczypospolitej Polskiej*, Ankieta, Wilno 1939.

⁷ Na przykład sądy powiatowe i sądy wojewódzkie skazały warunkowo w 1967 roku 93 614 osób, a w 1968 roku 96 222 osoby, stosując cyt. art. 62 § 2 k.k.: w 1967 r. w stosunku do 441 osób, a w 1968 r. — do 524 osób. Por. też W. Michalski: *Nowe kodyfikacje — nowe zadania*, GSiP nr 15/1969, s. 3.

⁸ Por. M. Leonieni: *Warunkowe skazanie w projektach kodyfikacji karnej*, PiP nr 1/69, s. 91 i n.; tenże: *op. cit.* w przyp. 5 i 6a.

II

Z analizy przepisów nowej kodyfikacji karnej wynika, że ukształtowały one na nieco odmiennych od dotychczasowych zasadach strukturę prawną omawianej instytucji obowiązku warunkowo skazanego naprawienia wyrządzonej przypisanym mu przestępstwem szkody. Nie są to zmiany natury zasadniczej, niemniej jednak z nowych przepisów wynika, że zakres stosowania tej instytucji jest szerszy niż był dotychczas, a jej społeczna skuteczność może być większa.

Wnioski takie nasuwają się w związku z rozważeniem elementów składowych powyższej instytucji, dotyczących:

- a) pojęcia szkody wyrządzonej przestępstwem,
- b) sposobu jej naprawienia,
- c) uprawnień sądu do wkładania obowiązku jej naprawienia,
- d) osoby, na rzecz której zasądza się odszkodowanie,
- e) możliwości nadania wyrokowi orzekającemu ten obowiązek klauzuli wykonalności,
- f) stosunku do odszkodowania z urzędu i powództwa cywilnego,
- g) przesłanek odwołania warunkowego skazania z powodu nienaprawienia tejże szkody.

Przechodzimy obecnie do bliższego omówienia powyższych elementów.

a. Pojęcie szkody

Przepisy art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. oraz art. 75 § 2 nowego k.k. nie oznaczają bliżej pojęcia szkody wyrządzonej przestępstwem, której określenie wzbudza niekiedy w praktyce wątpliwości. Przy ich wyjaśnianiu można zaobserwować w nauce prawa karnego i w judykaturze Sądu Najwyższego dwa stanowiska. Panujące jest jednak przekonanie o użyciu w tym wypadku pojęcia „szkody” w znaczeniu przyjętym w prawie cywilnym. Stwierdza się zatem, że sąd jest władny zobowiązać warunkowo skazanego do naprawienia takiej wyrządzonej przestępstwem szkody materialnej lub szkody niematerialnej, które stanowią przedmiot roszczeń majątkowych i których można dochodzić w procesie karnym.⁹

Należy więc mieć na względzie przepisy obowiązującego kodeksu cywilnego z dn. 23.IV.1964 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 93) co do zakresu dopuszczalnego naprawienia szkody materialnej (zwłaszcza artykuły 415, 422, 444) i co do stanowiącej uszczerbek niemajątkowy krzywdy (art. 445 § 1, § 2) spowodowanej czynami niedozwolonymi, a także kierować się postanowieniami kodeksu postępowania karnego o powództwie adhezyjnym (art. 55, 66 § 1, 67 lit. b). Powołane wyżej przepisy kodeksu cywilnego obejmują różne postacie szkody materialnej spowodowanej czynami przestępnymi (jak np. z art. 189, 251 i 257 k.k. z 1932 r.).

Poza tym można zobowiązać warunkowo skazanego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem wspomnianej wyżej krzywdy. Dotyczyć to może niektórych tylko przestępstw bezpośrednio naruszających ściśle osobiste dobra pokrzywdzonego, a mianowicie przestępstw przewidzianych w art. 445 § 1 i § 2 kodeksu cywilnego.

⁹ Por. N.S. Malein: Wozmieszczienije wrieda pricziniionnogo licznosti, Moskwa 1963; W. Warkalło: Odpowiedzialność odszkodowawcza — Funkcje, rodzaje, granice, PWN 1962, s. 21; J. Winiarz: Ustalenie wysokości odszkodowania, Warszawa 1962, s. 21 i n.; Z. Radwański: Zadośćuczynienie pieniężne za szkodę niemajątkową — Rozwój i funkcja społeczna, Poznań 1956; S. Śliwiński: Prawo karne, Warszawa 1946, s. 504 i n. Zob. też prace wymienione w przyp. 8.

W myśl więc powołanych wyżej przepisów kodeksu cywilnego sąd może przyznać stosowną kwotę pieniężną poszkodowanemu za doznane przezeń cierpienia fizyczne i psychiczne, czyli za doznaną krzywdę, w razie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, pozbawienia wolności albo spowodowania za pomocą podstępny, gwałtu lub nadużycia stosunku zależności kobiety do poddania się czynowi nierządnyemu.^{9a} Przepisami tymi były zatem objęte czyny przestępne z art. 204, 205, 235, 236, 237, 240 i 248 k.k. z 1932 r., obecnie zaś są nimi objęte czyny z art. 155, 156, 157, 158 § 2 i 3, 165, 168 i 170 nowego k.k. Bez wątpliwości, powyższe czyny wyrządzają pokrzywdzonemu nie tylko szkodę materialną, ale także wspomnianą wyżej krzywdę. Krzywdę taką (nieraz bardzo dotkliwą) sprawiają pokrzywdzonemu jednak również inne przestępstwa, jak np. występki z art. 250, 251, 252, 255 § 1 k.k. z 1932 r. (odpowiadają im czyny z art. 166, 167, 171, 178 nowego k.k.). Toteż według słusznego poglądu przedstawicieli drugiego powołanego wyżej stanowiska nie ma przeszkód do wkładania na warunkowo skazanego obowiązku naprawienia takiej krzywdy. Redakcja bowiem przepisu art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. i odpowiadającego mu swą treścią art. 75 § 2 pkt 1 nowego k.k. nie zawiera w tym względzie żadnych ograniczeń. Przepisy te tworzą samodzielną podstawę uprawniającą sąd do włożenia na warunkowo skazanego obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody materialnej i powodującej uszczerbek niemajątkowy krzywdy.^{9b}

W dotychczasowej praktyce sądowej zbyt rzadko wkładano na warunkowo skazanego obowiązek naprawienia wyrządzonej szkody materialnej, a już zupełnie sporadycznie zobowiązywano go do wynagrodzenia pokrzywdzonemu wspomnianej krzywdy (jaką wyrządzają np. występki z art. 235—237, 255 § 1 k.k. z 1932 r.).

Należy tu podkreślić, że na tle przepisów nowego k.k. sąd uzyskał szersze niż dotychczas możliwości zobowiązywania sprawcy czynu przestępnego do naprawienia wyrządzonej przezeń omawianej krzywdy. Sąd może bowiem włożyć na warunkowo skazanego obowiązek jej naprawienia (art. 75 § 2) bądź też zasądzić od niego tzw. nawiązkę w dość licznych przeciwieństwie w praktyce sprawach o umyślne występki o charakterze chuligańskim (art. 59 § 3) i o zniesławienie (art. 178 § 3).

b. Sposób naprawienia szkody

Przepis art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. pozostawia całkowicie otwartą sprawę obowiązku sądu oznaczenia w wyroku sposobu naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody. Natomiast kwestię tę reguluje dokładnie art. 77 § 1 nowego k.k., który zobowiązuje sąd do określenia w wyroku nie tylko czasu, ale także sposobu wykonania włożonego obowiązku naprawienia szkody. Jest to stanowisko słuszone, sankcjonujące zresztą przyjętą w tym zakresie praktykę sądową.

^{9a} Obowiązujący poprzednio k.z. z 1933 r. (art. 165) mówił w tym wypadku o „krzywdzie moralnej”. Przez krzywdę moralną *sensu largo* rozumiano zarówno cierpienia fizyczne, jak i cierpienia psychiczne; te ostatnie nazywano krzywdą moralną *sensu stricto*. Niektórzy autorzy, analizując przepisy art. 445 § 1 i 2 k.c. z 1964 r. mówią o wynikającym z tych przepisów obowiązku naprawienia „krzywdy moralnej”. Por. w tej materii A. O h a n o w i c z, J. G ó r s k i: Zobowiązania — Zarys według nowego kodeksu cywilnego, Część szczególna, Poznań 1966, s. 439. Szerzej o pojęciu powyższej „krzywdy” zob. u W. C z a c h ó r s k i e g o: Prawo zobowiązań w zarysie, Warszawa 1968, s. 144, 294.

^{9b} Por. W. D a s z k i e w i c z: Zasądzenie odszkodowania z urzędu, „Palestra” nr 9/62, s. 46 i n.; M. C i e ś l a k: O wytycznych Sądu Najwyższego z dn. 16.X.1957 r. w sprawie wymiaru kary, „Palestra” nr 3—4/58, s. 13, przyp. 12. Por. też M. L e o n i e n i: Wynagrodzenie szkody, op. cit. w przyp. 5. Zob. też wyroki SN w ZO: z 1935 r., poz. 438 i z 1936 r., poz. 309.

W nauce prawa karnego i w judykaturze Sądu Najwyższego podkreśla się zgodnie, że w myśl powołanego wyżej przepisu pozostawiono uznaniu sądu bliższe oznaczenie sposobu naprawienia wyrządzonej szkody, a zwłaszcza wyboru jej ekwiwalentu. Stwierdza się zasadnie, że wspomnianą wyżej krzywdę, stanowiącą uszczerbek niemajątkowy, można naprawić, uwzględniając zgłoszone w związku z tym roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne. Natomiast zasądzoną szkodę materialną pokryć można rozmaicie, np. zwracając skradzioną rzecz, płacąc jej równowartość albo wręczając pokrzywdzonemu rzecz tego samego rodzaju i gatunku co rzecz skradziona lub zniszczona. Można więc odkupić zegarek takiej samej firmy co zegarek skradziony, można wstawić stłuczone w oknie szyby, zreperować uszkodzone drzwi lub zniszczony płot, Można też zwrócić bezprawnie zabrany dokument, zwolnić mieszkanie, zaprzestać używania łazienki, samowolnie zajętych i użytkowanych przy ujęciu przemocy lub groźby bezprawnej. Inaczej mówiąc, naprawienie omawianej szkody może nastąpić również „za pomocą przywrócenia rzeczy do stanu poprzedniego” (tzw. *restitutio in integrum*).¹⁰

Odrębnej wzmianki wymaga tutaj kwestia uprawnień sądu do włożenia omawianego obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody na skazanych warunkowo współsprawców przestępstwa. Zagadnienie to, dość często występujące w praktyce, znalazło bliższe wyjaśnienie w judykaturze Sądu Najwyższego, a zwłaszcza w obszernie uzasadnionym wyroku z dnia 14 września 1961 r. (II K 457/61).¹¹ Stwierdza się tutaj zasadnie, że sąd w myśl art. 62 § 2 k.k. z 1932 r., (a odnosi się to również do § 2 art. 75 nowego k.k.) uprawniony jest do włożenia na skazanych warunkowo współsprawców przestępstwa solidarnego obowiązku wynagrodzenia szkody, ale może też podzielić obowiązek wyrównania tej szkody między wszystkich skazanych *pro rata parte* lub w oznaczonej przez sąd części. Sąd będzie się kierował w tym względzie głównie stopniem zawinienia sprawców czynu przestępnego i okolicznościami jego popełnienia. Wynagrodzenie w całości omawianej szkody przez jednego z solidarnie warunkowo skazanych powoduje wykonanie w tym zakresie treści wyroku, wobec czego pozostali warunkowo skazani też zostają zwolnieni od obowiązku wynagrodzenia tej szkody. Natomiast nie ma tego skutku częściowe tylko dopełnienie omawianego obowiązku.

W końcu należy jeszcze powiedzieć parę słów o sposobie naprawienia szkody powstałej na skutek (częstego w praktyce) przestępnego niedopełnienia obowiązku alimentacji. Przez szkodę wyrządzoną wskutek złośliwego lub uporczywego uchylania się od wykonania ciężącego na skazanym z mocy ustawy obowiązkułożenia na utrzymanie dziecka, rodziców lub innej osoby najbliższej (art. 201 k.k. z 1932 r.; art. 186 nowego k.k.) rozumie się nieuiszczenie przypadających kwot pieniężnych, które skazany powinien był już wyłożyć na utrzymanie osoby pokrzywdzonej. Szkodę tę stanowią zatem raty alimentacyjne zaległe, tj. powstałe przed wydaniem wyroku skazującego. Sąd jest władny — w myśl art. 75 § 2 pkt 1 nowego k.k. — zobowiązać skazanego do wyrównania tej szkody i określić w wyroku jej wysokość oraz termin naprawienia. Pod pojęcie szkody wyrządzonej omawianym tu przestępstwem uchylania się od wykonania obowiązku alimentacji nie podpadają natomiast przyszłe raty alimentacyjne, aczkolwiek według nowego k.k. sąd może — tytułem próby — zobowiązać warunkowo skazanego do systematycznego wykonywania w przyszłości ciężącego na nim obowiązkułożenia na utrzymanie innej

¹⁰ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z dn. 12 czerwca 1958 r. IV KO 53/58, OSN wyd. Gen. Prok. z. 1/1959, s. 9.

¹¹ OSPiKA z 1962 r., z. 5, s. 303.

osoby (art. 75 § 2 pkt 3).¹² Takiej treści postanowienie, którego brak odczuwano wyraźnie w dotychczasowej praktyce, będzie dodatkowo wpływać na efektywność warunkowego skazania.

c. Zakres uprawnień sądu

Widoczne jest w nowym k.k. rozszerzenie uprawnień sądu w dwóch kierunkach:

- 1) co do kręgu skazanych warunkowo sprawców przestępstw,
- 2) co do przesłanek wkładania obowiązku naprawienia szkody.

Ad 1). Orzekanie warunkowego skazania może być według nowego k.k. stosowane wobec sprawców nieumyślnych występów w razie skazania ich na karę pozbawienia wolności nie przekraczającą trzech lat (art. 73 § 1), a nie dwóch lat, jak to ujmuje k.k. z 1932 r. (art. 61). Skazując zaś tych sprawców zwykle warunkowo, sąd władny będzie zobowiązać ich do naprawienia wyrządzonej ich czynem przestępnym szkody, niekiedy dość znacznej.

Ad 2). Zgodnie z art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. sąd władny był włożyć obowiązek naprawienia szkody na każdego warunkowo skazanego, z wyjątkiem jednak sprawcy zagarnięcia mienia społecznego. W tym bowiem wypadku — zgodnie z art. 8 ustawy z dn. 18 czerwca 1959 r. o ochronie własności społecznej (Dz. U. Nr 36, poz. 228) — warunkowe zawieszenie wykonania kary stosuje się pod warunkiem uprzedniego (tj. do momentu wyrokowania) całkowitego naprawienia przez sprawcę wyrządzonej przestępstwem szkody. Nowy kodeks karny znosi to ograniczenie, przewidując możliwość orzekania warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności również wobec sprawców zagarnięcia mienia społecznego mimo nienaprawienia przez nich do czasu wyrokowania wyrządzonej przestępstwem szkody, ale za to z tym zastrzeżeniem, że wówczas sąd jest zobowiązany do włożenia na nich obowiązku naprawienia omawianej szkody (art. 73 § 3).¹³

Tak więc według przepisów nowego k.k. sąd, skazując warunkowo, może zobowiązać sprawcę czynu do naprawienia wyrządzonej szkody, powinien zaś ten obowiązek włożyć na winnego zaboru mienia społecznego sprawcę, który szkody tej nie naprawił.

Następnie, według art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. koniecznym warunkiem włożenia przez sąd na warunkowo skazanego obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody było m. in. ustalenie, że „stosunki gospodarcze skazanego na to pozwalają.”¹⁴ W odróżnieniu od powyższego nowy k.k. nie uzależnia decyzji sądu o włożeniu tego obowiązku na warunkowo skazanego od ustalenia posiadania przezeń odpowiednich stosunków gospodarczych (art. 75 § 2). Ponadto jeśli chodzi o warunkowo skazanego za zagarnięcie mienia społecznego, należy na niego — niezależnie od jego stosunków gospodarczych — omawiany obowiązek naprawienia szkody włożyć, jeżeli do chwili wyrokowania dobrowolnie jej nie naprawił (art. 75 § 3). Kwestia dobrych czy złych stosunków gospodarczych warunkowo skazanego staje się w pełni aktualna dopiero w razie niedopełnienia przezeń tego obowiązku i rozważenia w związku z tym przez sąd konieczności (art. 78 § 1) lub tylko celowości (art. 78 § 2) uchylenia kary.¹⁵

¹² Por. Uzasadnienie do projektu k.k., Warszawa 1968 r., s. 117 i n.

¹³ Por. Uzasadnienie do projektu k.k., Warszawa 1968 r., s. 117 i n.

¹⁴ Por. ZO z 1936 r., poz. 59 i OSN z 1954 r., poz. 62.

¹⁵ Propozycję analogicznego rozwiązania omawianej kwestii zob. np. u S. Zabierowskiego: Pokrzywdzony — postać zapomniana, PiZ nr 23/1962, s. 1, 7.

Tak więc nowy k.k. wykazuje nieco odmienne od dotychczasowego, bo szersze w tym względzie ujęcie przesłanek uprawniających sąd do wkładania omawianego obowiązku naprawienia szkody. Takie sformułowanie przepisów § 2 i § 3 art. 75 nowego k.k. nie wydaje się być przypadkowe. Nie jest też ono niedocenianiem znaczenia posiadania przez warunkowo skazanego odpowiednich stosunków gospodarczych jako warunku włożenia nań obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody. Rzecz jasna, sąd będzie rozważał stosunki ekonomiczne osoby skazywanej warunkowo za czyny przestępne inne niż zagarnięcie mienia społecznego. Rozeznanie w tym względzie będzie przydatne dla sądu w celu podjęcia słusznej decyzji tak co do potrzeby włożenia na warunkowo skazanego obowiązku naprawienia szkody, jak i ustalenia zakresu jego wykonania. Niemniej jednak stanowisko nowego k.k. zawarte w powołanych przepisach jest zamierzonym podkreśleniem wspomnianej na wstępie zasady ciężącego na skazanym obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody. Nowy k.k. zwraca na ten obowiązek baczną uwagę również w szeregu innych przepisów, np. w art. 28 § 2, 35 pkt 1 i 94. Wymienić tutaj należy również postanowienia art. 59 § 3, 178 § 3 i 213 § 2, uprawniające sąd do zasądzenia na rzecz pokrzywdzonego tzw. nawiazki.

Uwzględniając powyższy stan rzeczy, wyrażono godny uwagi pogląd utrzymujący, że w nowym k.k. naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem jest jednym z celów kary.^{15a}

d. Pokrzywdzony

Według postanowień k.p.k. z 1969 r., w sprawach o przestępstwa, w których wyrządzono szkodę w mieniu społecznym, za pokrzywdzonego uważa się także zakład ubezpieczeń w zakresie, w jakim pokrył on szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo (art. 41 § 2 k.p.k.). Postanowienie to uwzględnia potrzeby skutecznej ochrony mienia społecznego i dodatnio wpłynie na rozwój praktyki w omawianej dziedzinie. Chodzi o to, że sądy zwykle nie wkładały na wielu warunkowo skazanych (zwłaszcza w sprawach o tzw. przestępstwa drogowe i spowodzenie niebezpieczeństwa pożaru) obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody z dwóch względów. Podnosiły one zbędność lub niecelowość takiego orzeczenia dlatego, że pokrzywdzeni już otrzymali lub w niedalekiej przyszłości uzyskają odszkodowanie z zakładu ubezpieczeń. Sędziowie nie byli przy tym pozbawieni poważnych skrupułów i zasadniczych wątpliwości co do posiadania przez nich uprawnień do wkładania w tym wypadku na warunkowo skazanego obowiązku zwrotu zakładowi ubezpieczeń wypłaconego przezeń pokrzywdzonemu odszkodowania, skoro szkoda została już pokryta. Poza tym sędziowie nie widzieli możliwości zobowiązania warunkowo skazanego do zwrotu zakładowi ubezpieczeń wypłaconego pokrzywdzonemu odszkodowania ze względu na to, że art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. przewidywał wkładanie wymienionego wyżej obowiązku naprawienia szkody jedynie na rzecz „pokrzywdzonego” czynem przestępnym, a takim pokrzywdzonym nie jest przecież wspomniany zakład ubezpieczeń. Niemniej jednak w praktyce sądowej utrwalalo się przekonanie o potrzebie w omawianej dziedzinie zmian *de lege ferenda*. Wyrażono pogląd o słuszności uprawnienia sądu do wkładania w tych ramach na warunkowo skazanego obowiązku naprawienia szkody na rzecz zakładu ubezpieczeń w zakresie, w jakim pokrył on tę szkodę w mieniu społecznym

^{15a} Por. Z. K u b e c: Nowy kodeks karny, GSiP nr 14/1969, s. 4.

i w jakim przysługuje mu z tego względu prawo regresu do sprawcy czynu przestępnego.

Nowy k.p.k., uwzględniając przytoczone wątpliwości praktyki sądowej i społeczną doniosłość należytego unormowania poruszonego problemu, udziela sądom w art. 41 § 2 dyrektywy o dość istotnym znaczeniu dla dalszego rozwoju polityki kryminalnej. Dyrektywa ta wpłynie na stosowanie w praktyce w szerszym zakresie wkładania omawianego obowiązku na warunkowo skazanego celem naprawienia przezeń wyrządzonej przestępstwem szkody

e. Klauzula wykonalności

Według przepisu nowego k.p.k. sąd, który orzekł co do roszczeń majątkowych, nadaje na żądanie osoby uprawnionej klauzulę wykonalności orzeczeniu podlegającemu wykonaniu w drodze egzekucji. Za orzeczenie co do roszczeń majątkowych uważa się również włożony przez sąd obowiązek naprawienia szkody, jeżeli sąd zarządził wykonanie warunkowo zawieszony kary (art. 94 § 1 i § 2). Z powołanych postanowień wynika, że nowy k.p.k. porównuje włożenie obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody do orzeczenia co do roszczeń majątkowych, jeżeli sąd — uznając wyraźnie niepomysłny wynik próby — zarządził wykonanie warunkowo zawieszony kary. W tym wypadku bowiem można na żądanie osoby uprawnionej nadać takiemu orzeczeniu klauzulę wykonalności, a zatem tego rodzaju orzeczenie sądowe służyć będzie za tytuł egzekucyjny, co z kolei zwiększy skuteczność omawianej instytucji i wpłynie na częstsze niż dotychczas stosowanie jej w praktyce.

f. Stosunek do odszkodowania z urzędu i do powództwa cywilnego

Z k.p.k. z 1969 r. wynika, że w razie skazania za przestępstwo zagarnięcia mienia społecznego, jeżeli powództwa cywilnego nie wniesiono, sąd obowiązany jest z urzędu zasądzić na rzecz pokrzywdzonej instytucji państwowej lub społecznej odszkodowanie pieniężne odpowiadające wartości zagarniętego mienia.¹⁶

Nowy k.p.k. zawiera ponadto nie znane dotychczas postanowienie głoszące, że jeżeli zakład ubezpieczeń pokrył szkodę wyrządzoną przez przestępstwo, to sąd zasądzi na rzecz zakładu ubezpieczeń odszkodowanie pieniężne w zakresie, w jakim pokrył on szkodę. W razie skazania za inne przestępstwo, na skutek którego została wyrządzona szkoda w mieniu społecznym, sąd nie jest wprawdzie zobowiązany, ale może zasądzić z urzędu odpowiednie odszkodowanie pieniężne (art. 363 § 1 i § 2). Poza tym nowy k.p.k. ustala, że sąd może zasądzić odszkodo-

¹⁶ Por. dotyczącą wykładni przepisów art. 331 § 1 i § 2 k.p.k. uchwałę składu 7 sędziów SN z dn. 6.VI.1967 r. VI KZP 10/67 (OSNKW nr 10/67, poz. 96), a z obszernej literatury dotyczącej powyższych przepisów procesowych i ich stosunku do art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. up.: W. D a s z k i e w i c z: Dwie kontrowersje na temat zasądzenia odszkodowania z urzędu, PiP z. 6/69, s. 1064—1078; tenże: Przedawnienie roszczeń a zasądzenie odszkodowawcze z urzędu w procesie karnym, „Palestra” nr 3—4/66, s. 61—71; tenże: Zasądzenie odszkodowawcze z urzędu, „Palestra” nr 9/62, s. 41 i n.; A. M u r z y n o w s k i: Głos w dyskusji nad instytucją zasądzenia odszkodowania z urzędu (art. 331 k.p.k.), PiP z. 4—5/69, s. 830 i n.; J. L a p i e r r e: Jeszcze w sprawie zasądzenia odszkodowania z urzędu w trybie art. 331 k.p.k., z. 8—9/68, s. 390 i n.; A. K a f t a l: W sprawie zasądzenia odszkodowania w trybie art. 331 k.p.k., PiP z. 8—9/68, s. 382 i n.; W. M i s i ą k: Niektóre problemy zasądzenia odszkodowania z urzędu w procesie karnym, NP nr 9/65, s. 972 i n.; L. H o c h b e r g: Odszkodowanie pieniężne — Namiastka powództwa cywilnego, PiP z. 7/62, s. 114 i n.; S. W a l t o ś: Zasądzenie z urzędu odszkodowania w procesie karnym, PiP z. 10/1962, s. 607 i n.

wanie pieniężne nie tylko od bezpośredniego sprawcy omawianego przestępstwa, ale także od skazanego, który nakłonił inną osobę do wyrządzenia szkody w mieniu społecznym lub udzielił osobie tej pomocy, albo też od skazanego, który świadomie korzystał z wyrządzonej w mieniu społecznym szkody (art. 363 § 3). Nowy k.p.k. wyraźnie przy tym stwierdza, że jeżeli wartość zagarniętego mienia społecznego lub wyrządzona w mieniu społecznym szkoda jest wyższa od zasądzonego odszkodowania, to nie ma przeszkód, żeby instytucja państwowa lub społeczna dochodziła różnicy w drodze procesu cywilnego (art. 363 § 5). Warto tu jeszcze nadmienić, że w razie zasądzenia odszkodowania na rzecz jednostki społecznej sąd z urzędu przesyła tej jednostce odpis lub wyciąg wyroku zaopatrzonego klauzurią wykonalności (art. 200 § 2 k.k.w.).

Związek omawianej instytucji z obowiązkiem warunkowo skazanego naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody jest istotny. Jest on uwzględniony przez nowy k.p.k. w postanowieniu, że nie stosuje się przepisów o zasądzeniu z urzędu na rzecz pokrzywdzonej instytucji państwowej lub społecznej odszkodowania pieniężnego w szczególności wtedy, „gdy sąd, skazując włożył na skazanego obowiązek naprawienia tej szkody”, co zachodzi lub może mieć miejsce w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary. Skazując bowiem warunkowo sprawcę zagarnięcia mienia społecznego, który nie wyrównał szkody, sąd według nowego k.k. powinien włożyć na niego obowiązek naprawienia szkody (art. 75 § 3). Tym samym więc odpadnie obowiązek i możliwość zasądzenia z urzędu na rzecz pokrzywdzonej instytucji państwowej lub społecznej odszkodowania pieniężnego.

Odmierna natomiast sytuacja powstaje dla sądu w razie warunkowego skazania sprawcy nie za zagarnięcie mienia społecznego, lub za inne przestępstwo przeciwko temu mieniu w razie niewyrównania wyrządzonej szkody. Sąd będzie miał tutaj do wyboru bądź zobowiązanie go do naprawienia szkody, bądź też zasądzenie od niego^{16a} z urzędu wynagrodzenia pieniężnego jako ekwiwalentu tej szkody.

*

Jednym z ważkich powodów zbyt rzadkiego stosowania w praktyce przepisu art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. była nie dość jasna dla wielu, nawet doświadczonych sędziów redakcja tego przepisu, kwestia jego stosunku do przepisów prawa cywilnego, a w szczególności do powództwa cywilnego, na co zwracano uwagę na naradach sędziowskich i w teorii prawa karnego.¹⁷

Sędziowie zwykle nie dostrzegali celowości stosowania tego przepisu zwłaszcza dlatego, że orzeczenie wkładające omawiany obowiązek naprawienia szkody nie miało wpływu na roszczenia cywilne pokrzywdzonego i nie stanowiło ono tytułu egzekucyjnego.¹⁸ W razie uchylania się warunkowo skazanego od dopełnienia omawianego obowiązku naprawienia szkody pozostawała sądowi istotna, lecz zarazem jedyna sankcja: możliwość odwołania warunkowego zawieszenia i zarządzenia wykonania zawieszony kary. Sądy korzystały jednak z tej możliwości tylko w szczególnie rażących wypadkach nagannego zachowania się warunkowo skazanego, zwykle w razie popełnienia przez niego w okresie próby nowego, ciężkiego przestępstwa. Poza tym nie stosowano w omawianym wyroku skazującym przepisu art. 62 § 2 k.k. z 1932 r. — wraz z zasądzeniem powództwa cywilnego —

^{16a} Por. J. Pietrzykowski (w zbiorowej pracy): Powództwo adhezyjne oraz zasądzenie odszkodowania z urzędu, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969, s. 47—63.

¹⁷ M. Leonieni: op. cit., w przyp. 5.

¹⁸ S. Sliwiński: op. cit. Por. orzeczn. SN w ZO 9/37 i w OSN 49/49.

również z obawy powstania następnie komplikacji w toku egzekucji roszczenia w związku z ewentualnym dobrowolnym wykonaniem przez warunkowo skazanego włożonego nań obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody.¹⁹ Wyżej podnieśliśmy już też powstającą w praktyce wątpliwość co do możliwości lub celowości zobowiązania warunkowo skazanego do naprawienia szkody w razie pokrycia jej przez zakład ubezpieczeń.

Należy stwierdzić, że powołane wątpliwości, w większości swej nieuzasadnione, były wyjaśniane w nauce prawa karnego i w judykaturze Sądu Najwyższego, przy czym w ostatnich latach można było zauważyć wprawdzie nieznaczną, ale w omawianym zakresie korzystną zmianę praktyki sądowej.

Wydaje się, że omówione przepisy tak prawa karnego materialnego, jak i prawa karnego procesowego wraz z postanowieniami kodeksu karnego wykonawczego wpłyną na dalszą pożądaną w tym względzie zmianę tejsze praktyki. Przepisy te przyczynią się do usunięcia niektórych powstających jeszcze wątpliwości w praktyce. Wspomniane przepisy zawierają bowiem celowe w omawianej dziedzinie dyrektywy. Podkreślają one społeczny walor rozważanego obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody, rozszerzają zakres jego stosowania i zmierzają do zapewnienia jego skuteczności także w dziedzinie egzekucji cywilnej. Przepisy te — obok innych celowych postanowień nowego k.k. (zwłaszcza uprawnień sądu do wkładania na warunkowo skazanego grzywny i szeroko ujętych obowiązków próby) — służą tym samym zwiększeniu efektywności społecznie doniosłej i humanitarnej instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary.²⁰

g. Odwołanie warunkowego skazania

Liczne kodeksy karne (np. jugosłowiański — art. 49b; NRD — § 35 pkt 3; szwajcarski — art. 41 pkt 3; brazylijski z 1940 r. — art. 59; ustawa fińska z 1939 r. — § 5) zobowiązują sąd do zarządzenia cofnięcia warunkowego zawieszenia wykonania kary w razie ustalenia, że skazany, mogąc omawiany obowiązek wykonać, gdyż ma po temu odpowiednie środki i możliwości, celowo, złośliwie lub uporczywie uchyła się od jego dopełnienia. Niektóre spośród tych kodeksów (np. jugosłowiański — art. 49b; szwajcarski — art. 41 pkt 3; ustawa fińska — § 5) przewidują przy tym ostrzeżenie przez sąd skazanego o możliwości cofnięcia warunkowego zawieszenia wykonania kary w razie dalszego nieuzasadnionego z jego strony niewywiązywania się z omawianego obowiązku, kodeksy te dopuszczają udzielanie skazanemu (w ramach ustawowego okresu próby) nowego terminu do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody, a nawet uprawniają sąd do zwolnienia skazanego od wykonania tego obowiązku w razie ustalenia, że warunkowo skazany nie może go wykonać z przyczyn obiektywnych, niezależnych od jego woli.

Niedopełnienie obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody może spowodować według nowego k.k. cofnięcie przez sąd warunkowego skazania i zarządzenie wykonania wymierzonej kary pozbawienia wolności (art. 78 § 2). Poza tym sąd obowiązany jest zarządzić wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności,

¹⁹ Por. M. Leonieni: O potrzebie usprawnienia praktyki sądowej w zakresie art. 62 § 2 k.k., NP nr 4/62, s. 503 i n.

²⁰ Por. W. Friebel: Zur Regelung der Geldstrafe in einem Strafgesetzbuch, „Neue Justiz“ nr 16/1959, s. 205 i n.; J. Bafia: System kar w nowym kodeksie karnym, „Przegląd Penitencjarny” nr 2/1969, s. 15; I. Andrejew: Nowy kodeks karny — z rozważań nad projektem, Warszawa 1963, s. 43; W. Winawer: Niektóre zagadnienia projektu k.k., wkładka do „Nowego Prawa” nr 2/63, s. 25.

jeżeli skazany, mogąc (ze względu na swe stosunki gospodarcze) dopełnić omawianego obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej zagarnięciem mienia społecznego, uchyla się od jego wykonania, tj. uporczywie lub wręcz złośliwie tego nie czyni (art. 78 § 1). Ocena sytuacji w tym względzie należy do sądu, który czuwa nad przebiegiem okresu próby i nad zachowaniem się warunkowo skazanego.²¹

Tryb postępowania co do odwołania warunkowego zawieszenia wykonania kary uregulowano w naszym nowym ustawodawstwie karnym nieco inaczej i bardziej właściwie, niż to było dotychczas. Dotychczas bowiem o odwołaniu warunkowego skazania stanowił sąd z urzędu lub na wniosek prokuratora albo też na skutek zawiadomienia pokrzywdzonego o niedopełnieniu przez skazanego obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody (por. § 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 marca 1965 r. w sprawie dozoru ochronnego nad osobami, którym wykonanie kary warunkowo zawieszono — Dz. U. Nr 12, poz. 80). Natomiast według k.k.w. z 1969 r. o odwołaniu warunkowego zawieszenia i zarządzeniu wykonania zawieszonyj kary pozbawienia wolności w ogóle, a w szczególności w razie nienaprawienia wyrządzonej szkody decyduje sąd, który w danej sprawie wyrokował w I instancji, a w wypadku ustanowienia dozoru — sąd powiatowy, w którego okręgu dozór jest wykonywany (art. 75 § 1). Wniosek o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszonyj kary pozbawienia wolności może złożyć oprócz prokuratora również osoba, instytucja albo organizacja społeczna, która udzieliła poręczenia lub pod dozór której oddano skazanego (art. 74 § 2 k.k.w.). Jest to nowe, przedtem nie znane zupełnie naszemu ustawodawstwu postanowienie, przewidziane w kodeksach karnych innych krajów i mające duże znaczenie dla należytego rozwoju praktyki sądowej.²²

Jeżeli skazany nie pozostawał pod dozorem, sąd powinien zarządzić zebranie informacji o wykonaniu przez niego obowiązków próby, w tym także obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody (art. 77 k.k.w.). Zarówno sąd, jak i prokurator w postępowaniu wykonawczym, a zwłaszcza w okresie próby, mogą w razie potrzeby zarządzić zebranie wiadomości o zachowaniu się skazanego, w szczególności w drodze wywiadu środowiskowego (art. 15 k.k.w.). Zebrane wiadomości umożliwią im dokładniejsze zorientowanie się m. in. co do powodów niewykonania obowiązków próby, a w tym także zobowiązania do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody.

Przed wydaniem postanowienia w kwestii zarządzenia wykonania zawieszonyj kary pozbawienia wolności sąd powinien wysłuchać warunkowo skazanego i jego obrońcę; udział prokuratora w posiedzeniu jest obowiązkowy. Na postanowienie sądu przysługuje skazanemu zażalenie (art. 74 § 5 k.k.w.). Są to niezwykle doniosłe postanowienia; zmierzają one do usprawnienia praktyki sądowej w omawianej dziedzinie. Postanowienia te usprawniają nadzór sądu nad wykonaniem obowiązków próby, a w szczególności nad dopełnieniem obowiązku naprawienia szkody, umożliwiają też one sądowi bezpośrednią styczność z warunkowo skazanym i wysłuchanie jego wyjaśnień (jak wykazują doświadczenia praktyki, wyjaśnienia te mogą niejednokrotnie przyczynić się do należytego oświetlenia powodów niedopełnienia przez warunkowo skazanego obowiązków próby, w tym także nienaprawienia wy-

²¹ Z. Kubic: O sędziowskim wymiarze kary w projekcie k.k., PiP z. 1968, s. 22; K. Buchała: System sądowego wymiaru kary w nowym kodeksie karnym, „Palestra” nr 7/69, s. 25, 26.

²² Por. J. Skupiński: Problematyka dozoru ochronnego, „Studia Prawnicze” nr 8 z 1965 r., s. 148; S. Walczak: Dozór ochronny, NP nr 10/1961, s. 1027 i n.; M. Leonieni: „Wniosek” czy wniosek? GSIP nr 3/1967.

rzędzonej szkody). Poza tym omawiane postanowienia zapewniają warunkowo skazanemu nieodzowną obronę prawną dzięki korzystaniu z pomocy obrońcy.

Należy przy tym kontynuować praktykę ustnego lub pisemnego ostrzegania przez sąd warunkowo skazanego o ujemnych dla niego następstwach dalszego nagannego zachowania się w okresie próby, a zwłaszcza niedopełniania obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody.²³ Pożądane jest także rozwijanie praktyki w zakresie dopuszczania przez sąd w uzasadnionych wypadkach zmiany — w ramach wyznaczonego okresu próby — zarówno terminu jak i sposobu naprawienia omawianej szkody. Nowy k.k. nie reguluje tej kwestii w sposób wyraźny, jednakże proponowane rozwiązanie odpowiada zadaniom instytucji warunkowego skazania i ogólnym dyrektywom dotyczącym uprawnień sądu w okresie próby, wynikającym w szczególności z przepisu art. 77 § 2.

Konieczne we wspomnianym posiedzeniu sądowym uczestnictwo prokuratora zmieni niesłuszną w tym względzie praktykę podejmowania przez sąd — zwykle bez udziału prokuratora — postanowień o zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszonych kary z powodu nagannego prowadzenia się skazanego, a w szczególności niedopełnienia obowiązku naprawienia szkody. Udział w tym posiedzeniu tak prokuratora, jak i obrońcy skazanego wpłynie na szersze niż dotychczas zaskarżanie zdarzających się nietrafnych postanowień sądu w kwestii odwołania warunkowego skazania. W następstwie zmiany tej praktyki rozszerzy się zbyt wąska jeszcze judykacyjna kontrola sądu rewizyjnego tej tak ważnej dziedziny polityki warunkowego zawieszenia wykonania kary.²⁴

III

Reasumując powyższe rozważania, należy dojść do wniosku, że częściowo odmienne od dotychczasowego ujęcia obowiązku warunkowo skazanego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody²⁵ harmonizuje z wyraźną tendencją nowego k.k. do zwiększenia efektywności i wychowawczej roli instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary i że przy należyтым stosowaniu przewidzianych postanowień wpłynie ono pozytywnie na dalszy w tym zakresie rozwój praktyki sądowej. Należy bowiem podzielić jako słuszne przekonanie, że efektywność represji karnej, w tym także skuteczność warunkowego skazania wraz z dozorem i wyznaczonymi obowiązkami próby, zależy w szczególności od właściwego normatywnego ich ujęcia i od trafnego stosowania w praktyce.²⁶

²³ Por. M. Leonieni: op. cit. w przyp. 8.

²⁴ Por. M. Leonieni: Współpraca sądu z prokuraturą w zakresie wykonania wyroku skazującego z warunkowym zawieszeniem wykonania kary, „Prokuratura Gen. — Biuletyn” z 1967 r., nr 5—6, s. 47—52.

²⁵ O obowiązku warunkowo skazanego naprawienia szkody — patrz szerzej: W. Wolter: Zarys systemu prawa karnego — Część ogólna, t. II, Kraków 1934, s. 124 i n.; J. Bafia: Przeciwno upraszczaniu problematyki warunkowych zawieszonych kary, NP 3/59; K. Daszkiewicz: Prawo karne (skrypt), wyd. II, Poznań 1962, s. 13—15; S. Hilarowicz: Obowiązek wynagrodzenia szkody w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary. NP nr 12/57, s. 115 i n.; A. Gubiński, J. Sawicki: Warunkowe zawieszenie wykonania kary w świetle wytycznych Sądu Najwyższego, PiP z. 12/1958; E. S. Rappaport: Teoria i praktyka skazania warunkowego w Polsce, Warszawa 1939. Por. też literaturę podaną w przyp. 5, 8, 15 i 19.

²⁶ Por.: L. Lerner: Podstawy nauki polityki kryminalnej, Warszawa 1967, s. 24; P. Zakrzewski: Zagadnienie prognozy kryminologicznej, Warszawa 1964, s. 45; A.S. Nikiforow (w zbior. pracy): Effektivnost' ugołowno-prawowych mier bor'by s priestupnostiju, Moskwa 1968, s. 16, 18; J. Andenaes: Strafzumessung, „Z.f.d.g.S.” 1957, nr 4, s. 132—134.